

Steffisburg, Zwitserland, 1901

Normaal gesproken was Marta dol op zondagen. Het was de enige dag in de week waarop vader de kleermakerswerkplaats sloot en moeder kon uitrusten. Het hele gezin trok zijn beste kleren aan en wandelde naar de kerk: vader en moeder voorop, gevolgd door Marta's oudere broer Hermann, terwijl Marta en haar jongere zusje Elise de rij sloten. Onderweg kregen ze meestal gezelschap van andere gezinnen. Marta keek altijd verlangend uit naar haar beste vriendin, Rosie Gilgan, die van de berg af kwam rennen om samen met haar het laatste stuk te lopen naar de oude romaanse kerk met zijn dichtgemetselde bogen en witte klokkentoren.

Vandaag echter liet Marta het hoofd hangen. Kon ze maar weggelopen en zich verstoppen tussen de dennenbomen en elzen, terwijl de dorpingen bijeenkwamen voor de kerkdienst. Dan zou ze op de omgevallen boom op haar lievelingsplekje kunnen zitten en God vragen waarom vader zo'n hekel aan haar had en zo vastbesloten leek om haar het leven zuur te maken. Vandaag zou ze niet hebben geklaagd als vader haar had bevolen thuis te blijven en in haar eentje in de werkplaats te werken en een week lang geen stap buiten de deur te zetten – hoewel het langer dan een week zou duren voordat de blauwe plekken verdwenen zouden zijn.

Ondanks de zichtbare tekenen van de aframmeling die hij haar had gegeven, stond vader erop dat iedereen meeging naar de kerk. Ze droeg een gebreide muts en hield haar kin ingetrokken, in de hoop dat niemand iets zou merken. Dit was niet de eerste keer dat ze de sporen van zijn woede droeg. Wanneer er iemand in haar buurt kwam, trok Marta de wollen sjaal hoger of wendde ze haar gezicht af.

Toen ze bij de kerk aankwamen, stuurde vader moeder vooruit met Elise en Hermann. Hij greep Marta bij haar elleboog vast en fluisterde haar in het oor: 'Jij gaat achterin zitten.'

'De mensen zullen zich afvragen waarom.'

'Dan zal ik hun de waarheid vertellen. Je wordt gestraft omdat je opstandig bent.' Zijn vingers deden haar pijn, maar ze was vastbesloten niet te kermen. 'Hoofd omlaag. Niemand wil dat lelijke gezicht van jou zien.' Hij liet haar los en ging naar binnen.

Vechtend tegen haar tranen ging Marta alleen de kerk in en schoof in de achterste rij rechte stoelen. Ze zag hoe haar vader zich bij haar moeder voegde. Toen hij een blik naar achteren wierp, trok ze gauw haar kin in en sloeg haar ogen pas weer op nadat hij was gaan zitten. Haar zusje Elise keek over haar schouder achterom met een veel te bleek en gespannen gezicht voor een kind. Moeder boog zich naar haar toe en fluisterde iets; Elise keek weer voor zich. Hermann zat tussen vader en moeder in. Zijn hoofd draaide alle kanten op. Hij zocht ongetwijfeld zijn vrienden en zou ervandoor gaan zodra de dienst afgelopen was.

Rosie liep langs haar heen en ging ergens voorin zitten. De Gilgans hadden acht kinderen, dus het gezin bezette een hele rij. Rosie wierp een blik op Marta's ouders en tuurde naar achteren. Marta verstopte zich achter Herr Becker, die voor haar zat. Ze wachtte even en gluurde toen weer om de bakker heen.

Het geroezemoes viel stil zodra de dominee de kansel op ging. Hij begon de dienst met gebed. Samen met de gemeente sprak Marta het gebed van verootmoediging uit, en hoorde ze hoe de

dominee hun verzekerde van Gods genade en vergeving. Terwijl de geloofsbelijdenis en de schriftlezingen gelezen werden, liet Marta haar gedachten dwalen zoals de sneeuw die over de alpenweiden boven Steffisburg dwarrelde. Ze stelde zich voor dat ze haar armen spreidde alsof het vleugels waren, en zich door de wervelende witte vlokken liet optillen en meevoeren waarheen God haar ook maar wilde brengen.

En waar zou dat zijn? vroeg ze zich af.

Al prekend ging de dominee steeds harder praten. Hij vertelde altijd hetzelfde, maar met andere woorden, andere voorbeelden uit de Bijbel. *‘Span u nog meer in. Geloof zonder goede werken is dood. Word niet zelfgenoegzaam. Wie God de rug toekent, gaat naar de hel.’*

Leek God op haar vader? Was Hij nooit tevreden, hoe goed ze ook haar best deed? Vader geloofde in God, maar wanneer was hij ooit genadig geweest voor haar? En als hij geloofde dat God iedereen had geschapen, waar haalde hij dan het recht vandaan te klagen dat ze zo lang was en zo mager, dat haar huid zo bleek was, en dat haar handen en voeten zo groot waren? Haar vader had haar uitgescholden omdat zij geslaagd was voor haar lagere-schoolexamen ‘en daarmee Hermann voor gek hebt gezet!’

Ze had geprobeerd zich te verdedigen. Ze had beter moeten weten. ‘Hermann doet zijn best niet. Hij gaat liever in de bergen wandelen dan z’n huiswerk maken.’

Vader was op haar afgestormd. Moeder wilde tussenbeide komen, maar hij had haar ruw opzij geduwd. ‘Je denkt toch niet dat je ongestraft zo’n mond tegen me kunt opzetten?’ Marta probeerde zich met haar arm te beschermen, maar het had niets geholpen.

‘Niet doen, Johann!’ riep moeder uit.

Terwijl hij Marta’s arm nog vasthield, had zijn woede zich op moeder gericht. ‘Waag het niet mij te vertellen wat ik...’

‘Hoe vaak moeten we de andere wang toekeren, vader?’ Een witheet gevoel rees in Marta op wanneer hij moeder bedreigde.

Toen had hij haar met zijn vuist bewerkt. Hij liet haar abrupt los en bleef dreigend naast haar staan. 'Ze heeft er zelf om gevraagd. Je hebt gehoord wat ze zei! Een vader kan in zijn eigen huis geen brutaliteit dulden!'

Marta had pas gemerkt dat ze flauwgevallen was, toen moeder haar haren uit haar gezicht streek. 'Stil maar, Marta. Elise haalt een natte doek.' Marta hoorde Elise huilen. 'Vader is naar de looier. Hij blijft nog wel even weg.' Moeder nam de doek van Elise aan. Marta hapte naar adem toen moeder haar gescheurde lip bette. 'Je moet je vader niet kwaad maken.'

'Dus het is m'n eigen schuld.'

'Dat heb ik niet gezegd.'

'Ik heb de hoogste cijfers van de hele klas voor m'n examens, en dan krijg ik een pak slaag. Waar is Hermann? Aan het rondzwerven over één of ander bergpaadje?'

Moeder had een hand tegen haar wang gelegd. 'Je moet je vader vergeven. Hij werd driftig. Hij wist niet wat hij deed.'

Moeder verdedigde hem altijd, net zoals vader Hermann altijd verdedigde. Er was niemand die háár verdedigde.

'*Vergeef hem,*' zei moeder dan. '*Zeventig maal zevenmaal. Vergeef!*'

Marta's mond vertrok toen de dominee sprak over God de Vader. Ze had liever gehad dat God op moeder leek.

Na afloop van de dienst wachtte Marta totdat vader gebaarde dat ze zich bij het gezin moest voegen. Met haar ogen op de grond gericht ging ze naast Elise lopen.

'Johann Schneider!'

Vader keerde zich om bij het horen van Herr Gilgans stem. De twee mannen schudden elkaar de hand en raakten aan de praat. Hermann maakte gebruik van het feit dat zijn aandacht afgeleid was en sloot zich bij een paar vrienden aan die de berg op liepen. Frau Gilgan voegde zich bij moeder, die Elises hand pakte.

'Waar ben jij de hele week geweest?' vroeg Rosie zachtjes.

Marta draaide zich om. Rosie hapte naar adem. 'O, Marta.' Ze kreunde medelijdend. 'Alweer? Wat was dit keer de reden?'

'School.'

'Maar je bent geslaagd!'

'Hermann niet.'

'Dat is toch niet eerlijk.'

Marta haalde een schouder op en schonk Rosie een waterig glimlachje. 'Het helpt niet om hem dat te vertellen.' Rosie zou het nooit kunnen begrijpen. *Haar* vader was dol op haar. Herr Gilgan was dol op al zijn kinderen. Het hele gezin hielp mee in hun hotel, Hotel Edelweiss; ze werkten samen en steunden elkaar in alles. Ze plaagden elkaar met goedgehartige scherts, maar zouden nooit iemand bespotten of kleineren. Als een van hen een probleem had, kwam de hele familie liefdevol als één man achter hem staan om hem te helpen.

Soms was Marta jaloers op haar vriendin. Alle Gilgan-kinderen zouden de middelbare school afmaken. De jongens zouden hun dienstplicht van twee jaar in het Zwitserse leger vervullen en daarna gaan studeren in Bern of Zürich. Rosie en haar zussen zouden alles leren over de verfijnde keuken, en over de kunst een groot huishouden – inclusief soms wel dertig buitenstaanders – draaiende te houden. Ze zou privéles krijgen in Frans, Engels en Italiaans. Als Rosie verdere ambities had, zou haar vader haar niets ontzeggen enkel omdat ze een meisje was. Hij zou haar met haar broers naar de universiteit laten gaan.

'Je bent lang genoeg naar school gegaan,' had vader verklaard toen hij thuiskwam van de looier. 'Je bent oud genoeg om ook geld in het laatje te brengen.' Ze had hem gesmeekt nog een jaar verder te mogen leren, maar zonder resultaat.

Marta's ogen schoten vol tranen. 'Vader vindt het genoeg dat ik kan lezen, schrijven en rekenen.'

'Maar je bent nog maar twaalf. En als er iemand uit onze klas uiteindelijk naar de universiteit moet gaan, dan ben jij het wel.'

‘Ik mag niet naar de universiteit. Vader zegt dat ik klaar ben met school.’

‘Maar waarom dan?’

‘Vader zegt dat een meisje alleen maar rare ideeën krijgt van te veel school.’ Met *rare ideeën* bedoelde vader ambitie. Marta zat vol ambitie. Ze had gehoopt dat ze, met voldoende scholing, zou kunnen kiezen wat ze met haar leven wilde doen. Vader zei dat school haar verwaand had gemaakt en dat ze nodig op haar nummer gezet moest worden.

Rosie pakte Marta’s hand. ‘Misschien verandert hij nog van gedachten en laat hij je teruggaan naar school. Ik weet zeker dat Herr Scholz hierover met hem zal willen praten.’

Herr Scholz mocht z’n best doen, maar vader zou niet luisteren. Wanneer hij een besluit genomen had, kon zelfs een lawine er niets meer aan veranderen. ‘Dat helpt toch niet, Rosie.’

‘Wat ga je nu doen?’

‘Vader is van plan werk voor me te zoeken.’

‘Marta!’

Marta schrok op van vaders bulderende stem. Met een nors gezicht gebaarde hij haar bruusk om te komen. Rosie liet haar hand niet los, terwijl ze zich bij hun families voegden.

Frau Gilgan staarde Marta aan. ‘Wat is er met jouw gezicht gebeurd?’ Ze wierp een boze blik op vader.

Vader keek Frau Gilgan strak aan. ‘Ze is van de trap gevallen.’ Hij wierp Marta een waarschuwende blik toe. ‘Ze is altijd al onhandig geweest. Kijk eens wat een grote handen en voeten ze heeft.’

Frau Gilgans ogen fonkelden. ‘Ze zijn op de groei berekend.’ Haar man pakte haar elleboog vast.

Moeder stak Marta een hand toe. ‘Kom. Elise heeft het koud. Het wordt tijd om naar huis te gaan.’ Elise was dicht tegen haar moeder aangekropen en keek niemand aan.

Rosie omhelsde Marta en fluisterde: ‘Ik zal vader vragen om jou in dienst te nemen!’

Marta durfde er niet op te hopen dat haar vader zou toestemmen; hij wist dat ze het heerlijk zou vinden om voor de Gilgans te werken.

Vader ging die middag de deur uit en kwam pas laat in de avond weer thuis. Hij rook naar bier en leek heel tevreden met zichzelf. 'Marta!' Hij sloeg met een hand op tafel. 'Ik heb werk voor je gevonden.'

Ze zou elke morgen voor de Beckers werken in hun bakkerij. 'Je moet er om vier uur 's morgens zijn.' Drie middagen per week zou ze voor de Zimmers werken. De dokter dacht dat zijn vrouw het wel op prijs zou stellen om af en toe ontheven te worden van de zorg voor hun jengelende baby. 'En Frau Fuchs zei dat ze je kan gebruiken om voor haar bijenkorven te zorgen. Het wordt al kouder, dus ze gaat binnenkort de honing oogsten. Je gaat daar 's avonds werken voor zolang als ze je nodig heeft.' Hij leunde achterover in zijn stoel. 'En je werkt twee dagen per week in Hotel Edelweiss.' Hij hield haar nauwlettend in het oog. 'Denk maar niet dat je nog gaat theedrinken en koekjes eten met je vriendinnetje. Je gaat erheen om te werken. Begrepen?'

'Ja, vader.' Marta vouwde haar handen en probeerde haar blijdschap te verbergen.

'En nergens om vragen. Aan niemand. Herr Becker betaalt je in brood, Frau Fuchs te zijner tijd in honing. En de anderen rekenen af met mij, niet met jou.'

Een hete gloed trok door Marta's lichaam, langs haar nek omhoog naar haar wangen, en brandde daar als lava onder een bleke aarde. 'En krijg ik dan niets, vader? Helemaal niets?'

'Jij krijgt een dak boven je hoofd en eten op je bord. Je krijgt de kleren aan je lijf. Zolang je onder mijn dak woont, is alles wat je verdient met recht van mij.' Hij wendde zijn hoofd af. 'Anna!' riep hij naar moeder. 'Heb je die jurk voor Frau Keller al klaar?'

'Ik ben er nu aan bezig, Johann.'

Met een kwade frons schreeuwde vader weer: 'Ze wil dat hij

voor het einde van de week wordt bezorgd! Als je hem dan nog niet af hebt, gaat ze voortaan naar een andere kleermaker!' Vader gebaarde met zijn hoofd. 'Ga je moeder helpen.'

Marta ging naar haar moeder toe, die bij de haard zat. Op het tafeltje naast haar stond een doos met gekleurd garen, en op haar schoot lag een lap zwarte wol, die gedeeltelijk geborduurd was. Ze hoestte hevig in een zakdoek, vouwde die op en stopte hem in de zak van haar schort, voordat ze weer verder ging met haar naaiwerk. Aan haar bleke gelaatskleur en de donkere kringen onder haar ogen was duidelijk te zien dat moeder weer niet in orde was. Moeder had zwakke longen. Deze avond hadden haar lippen een vage blauwe tint.

Elise had de hele avond aan haar merklap gewerkt; met diepe rimpels in haar voorhoofd had ze zich over elke steek gebogen in gepijnigde concentratie. Marta had haar geholpen totdat vader was thuisgekomen. Omzomen was zo ongeveer het enige waar Elise goed in was; het delicate borduurwerk moest ze aan moeder en Marta overlaten. Elise kwam op school even moeilijk mee als Hermann, maar niet om dezelfde reden. Hoewel ze tien was, kon ze nog nauwelijks lezen en schrijven. Wat ze echter aan verstand en handigheid tekortkwam, werd over het hoofd gezien vanwege haar buitengewone delicate schoonheid. Het was moeders grootste genoegen om Elises witblonde haar, dat tot op haar heupen viel, elke morgen te borstelen en vlechten. Haar huid was gaaf en blank als albast, en ze had grote, engelachtige blauwe ogen. Vader vroeg nooit iets van haar. Hij was trots op haar schoonheid en gedroeg zich soms alsof hij een kostbaar kunstwerk bezat. Voor Elise keek vader uit naar een gevestigde man met geld en aanzien.

Marta maakte zich zorgen om haar zus. Misschien had vader wel gelijk als het om vrijers ging, maar hij begreep niets van Elises diepgewortelde angsten. Ze was bijna wanhopig afhankelijk van moeder, en werd hysterisch als vader een van zijn driftbuien kreeg, hoewel haar nog nooit ook maar één haar was gekrenkt.

Marta bad elke avond dat God haar zus zou zegenen met een echtgenoot die haar zou koesteren en beschermen – en die rijk genoeg zou zijn om anderen in te huren om te koken, schoon te maken en de kinderen op te voeden! Elise zou zulke verantwoordelijkheden nooit kunnen dragen.

Marta pakte een krukje en zette dat naast haar moeders stoel neer. ‘Voor Frau Keller moet altijd alles gisteren klaar zijn.’

‘Ze is een goede klant.’ Moeder legde voorzichtig een deel van de rok bij Marta op schoot, zodat ze er samen aan konden werken.

‘Ik zou haar niet *goed* noemen, moeder. Die vrouw is een tiran.’

‘Het is niet verkeerd om te weten wat je wilt.’

‘Als je bereid bent ervoor te betalen.’ Marta kookte van woe-de. Ja, vader zou Frau Keller vragen om voor het extra werk te betalen, maar Frau Keller zou weigeren. Als vader bleef aandringen, zou Frau Keller boos worden over ‘zo’n schandalige behandeling’ en dreigen dat ze voortaan ‘naar iemand die mijn vrijgevigheid wél weet te waarderen’ zou gaan. Ze zou vader eraan herinneren dat ze elk jaar zes jurken bestelde, en dat hij haar wel dankbaar mocht zijn voor haar klandizie in deze moeilijke tijden. Vader zou zich uitputten in verontschuldiging, en vervolgens zo veel mogelijk optellen bij het bedrag dat Herr Keller hem schuldig was voor de pakken die hij voor hem maakte. En vaak moest vader zes maanden wachten op zelfs maar een gedeeltelijke betaling. Geen wonder dat de Kellers rijk waren. Ze zaten aan hun bezit vastgekleefd als mos aan een rots. ‘Als ik vader was, zou ik een aanbetaling eisen voordat ik aan een opdracht begon, en volledige betaling voordat welk kledingstuk dan ook de werkplaats uit ging.’

Moeder lachte zachtjes. ‘Wat een vuur voor een meisje van twaalf.’

Marta vroeg zich af hoe moeder de rok ooit op tijd af zou kunnen krijgen. Ze stak een roze zijden draad in haar naald en

ging met de bloemblaadjes aan de slag. ‘Vader heeft werk voor me gevonden, moeder.’

Moeder zuchtte. ‘Dat weet ik, *Liebling*.’ Snel haalde ze de zakdoek uit haar schort tevoorschijn om haar mond te bedekken. Toen de hoestbui voorbij was en ze de zakdoek weer wegstopte, snakte ze naar adem.

‘U gaat steeds erger hoesten.’

‘Ja. Het komt omdat ik jarenlang in de sigarenfabriek heb gewerkt. Als het zomer wordt, gaat het wel weer beter.’ In de zomer kon moeder buiten zitten werken, in plaats van binnen bij een rokend vuur.

‘Het gaat nooit helemaal weg, moeder. U moet eens naar de dokter.’ Misschien zou Marta, wanneer ze voor Frau Zimmer werkte, de dokter kunnen vragen wat er voor haar moeder gedaan kon worden.

‘Laten we ons daar nu maar niet druk om maken. Frau Keller heeft haar jurk nodig!’

Al binnen een paar dagen was Marta gewend aan haar werkschema. Ook vandaag stond ze op toen het nog donker was, kleepte zich snel aan en liep de straat door naar de bakkerij. Frau Becker liet haar door de voordeur binnen. De hele kamer rook naar versgebakken brood. Marta liep door naar de keuken en hakte noten voor de *Nusstorten*, terwijl Frau Becker het beslag maakte voor *Schokoladenkuchen*.

‘Vandaag gaan we *Magenbrot* maken,’ kondigde Herr Becker aan, terwijl hij een lange sliert deeg uitrolde en in kleine stukjes sneed. ‘Marta, doop deze in boter, rol ze door de kaneel en de rozijnen en leg ze dan op de bakplaat.’

Marta werkte goed door. Ze wist dat de Beckers allebei op haar letten. Frau Becker goot het donkere beslag in de cakevormen en gaf de lepel aan Marta. ‘Toe maar. Lik maar af.’

Herr Becker moest lachen. ‘Ach, kijk dat meisje toch eens stralen, Fanny.’ Hij begon zijn deeg te kneden. ‘Je bent een snelle leerling, Marta.’ Hij knipoogde naar zijn vrouw. ‘We zullen haar met Kerst moeten leren hoe ze drielokkingenkoek maakt, denk je ook niet?’

‘En *Lebkuchen*.’ Frau Becker knipoogde naar Marta. Moeder was dol op de kruidige peperkoek. ‘En marsepein.’ Frau Becker nam de lepel weer aan en gooide hem in de gootsteen. ‘Ik zal je *Butterplätzchen* leren maken.’ Ze zette boter, bloem en suiker op het werkblad. ‘En morgen leer ik je anijskoekjes bakken.’

Toen de bakkerswinkel openging, gaf Frau Becker Marta twee broden mee als loon. ‘Je bent een harde werker.’

Marta bracht het brood naar moeder en at een kommetje muesli. Nadat ze haar taken in huis had gedaan en een vroege lunch had gegeten, liep ze de weg af langs de schoolgebouwen naar het huis van de dokter.

Frau Zimmer deed overstuur de deur open. ‘Hier! Pak aan!’ Ze duwde Marta haar krijsende baby in handen en greep haar omslagdoek. ‘Ik ga bij een vriendin op bezoek.’ Ze glipte langs Marta en verdween zonder om te kijken.

Marta ging naar binnen en sloot de deur achter zich, zodat andere mensen het gehuil van de baby niet zouden horen. Ze liep met hem heen en weer, terwijl ze gezongen voor hem zong. Toen ze kleine Evrard daarmee niet stil kreeg, probeerde ze hem te wiegen. Ze controleerde zijn luier. Ten slotte zette ze hem gefrustreerd neer op het kleed. ‘Toe dan maar – schreeuw je longen maar uit je lijf.’

De baby hield op met huilen en rolde zich op zijn buik. Hij kromde zijn rug, strekte zijn armen uit en trappelde met zijn benen. Marta moest lachen. ‘Je wilde gewoon een beetje vrijheid, hè?’ Ze raapte een paar rondzwervende speeltjes op en legde die voor hem neer. Hij trappelde nog harder met zijn benen, kirrend van blijdschap. Hij gaf een gilletje, terwijl zijn vuisten open en dicht gingen. ‘Probeer het maar te pakken! Ik geef het je niet,

hoor.' Hij slaagde erin een paar centimeter op te schuiven en een rammelaar vast te grijpen. 'Goed zo, Evrard!' Hij rolde op zijn rug.

Toen kleine Evrard zichzelf had uitgeput, tilde Marta hem op en wiegde hem in slaap. Een uur later kwam Frau Zimmer verkwikt weer binnen. Ze bleef staan en luisterde met een enigszins bezorgd gezicht. 'Is alles goed met hem?' Ze haastte zich naar de wieg en tuurde erin. 'Hij slaapt! Dat doet hij 's middags nooit. Hoe heb je dat voor elkaar gekregen?'

'Ik heb hem op het kleed laten spelen. Hij probeerde te kruipen.'

De volgende middag klom Marta de berg op naar Hotel Edelweiss, waar Frau Gilgan haar aan het werk zette. Ze moest bedden afhalen en opnieuw opmaken met schone onderlakens en dekbedovertrekken. Ze schudde de dekbedden op, legde ze opgerold op het voeteneinde, en bracht toen de vuile was naar beneden naar de wasruimte. Frau Gilgan hielp haar en vertelde ondertussen allerlei grappige verhalen over gasten die ze hadden gehad. 'Je hebt natuurlijk gasten die nooit tevreden zijn, wat je ook doet. En je hebt gasten die hun benen breken bij het skiën.'

Twee oudere zussen van Rosie bemanden de wastobbes en zorgden ervoor dat de grote ketels met water op de houtkachel voortdurend aan de kook bleven. Marta roerde in het linnen-goed, duwde de lakens en dekbedovertrekken onder water, bewoog ze heen en weer, keerde ze om, spreidde ze uit, en roerde nog meer, tot haar armen er pijn van deden. Kirsten, de oudste van de twee meisjes, viste een laken uit de tobbe. Ze draaide het in een streng om het uit te wringen en liet het water terugstromen in de wastobbe. Toen schudde ze het laken uit in een tobbe met dampend spoelwater.

Sneeuwvlokken plakten aan de ramen, maar het zweet liep in straaltjes van Marta's gezicht. Ze wiste het met haar mouw af.

‘O!’ Frau Gilgan kwam naar haar toe en stak haar handen uit – sterk en stevig, rood en eeltig door het jarenlange wassen. ‘Laat me jouw handen eens zien, Marta.’ Frau Gilgan draaide Marta’s handen om, met de palmen naar boven, en klakte met haar tong. ‘Blaren. Ik had je niet zo hard moeten laten werken op je eerste dag, maar je klaagde niet. Je handen zullen zo veel pijn doen dat je geen steek meer kunt maken.’

‘Maar er ligt nog een hele stapel lakens die gedaan moeten worden.’

Frau Gilgan zette haar handen in haar corpulente zij en lachte. ‘Ja, en daar heb ik nou dochters voor.’ Ze sloeg een arm om Marta heen. ‘Ga maar naar boven. Rosie zal ondertussen wel uit school gekomen zijn. Ze zal thee met je willen drinken voordat je naar huis gaat. En als je tijd hebt, kan ze wel wat hulp gebruiken bij aardrijkskunde.’

Marta antwoordde dat ze graag wilde helpen.

Rosie sprong op uit haar stoel. ‘Marta! Ik was vergeten dat je vandaag zou beginnen met werken. Ik ben zo blij dat je er bent! Ik heb je gemist op school. Zonder jou is het gewoon niet meer wat het geweest is. Er is niemand die antwoord kan geven op de moeilijke vragen van Herr Scholz.’

‘Je moeder zei dat je hulp nodig had met aardrijkskunde.’

‘O, dat kan wel wachten. Ik heb je zo veel te vertellen. Laten we een eindje gaan lopen.’

Marta wist dat ze de verhalen zou moeten aanhoren over de laatste streken van Arik Brechtwald, op wie Rosie verliefd was sinds hij haar uit een beek had gevisst. Het was zinloos haar eraan te herinneren dat het Ariks schuld was dat ze überhaupt gevallen was. Hij had haar uitgedaagd om de Zulg over te steken. Ze was halverwege gekomen toen ze uitgleed op een steen, en voordat Arik haar te pakken kon krijgen, was ze al van een kleine waterval afgegleden. Hij had haar uit het water getild en naar de oever gedragen. Sindsdien was Arik voor Rosie de prins op het witte paard.

Uit de wolken boven hen dwarrelde zachtjes sneeuw naar beneden, die de witte deken over Steffisburg nog wat dikker maakte. Rook kringelde als spookachtige vingers uit de schoorstenen, en vervloog snel in de kille middagglucht. Terwijl Rosie vrolijk babbelde, sjokte Marta naast haar voort. De alpenweide was bedekt met een witte laag. Over een paar maanden zou hij grasgroen worden met plukjes rode, gele en blauwe bloemen, die de bijen van Frau Fuchs zouden verleiden en voeden. Rosie veegde de sneeuw van een blok hout en ging zitten. Onder hen zagen ze Hotel Edelweiss en Steffisburg liggen. Als het een heldere dag was geweest, hadden ze Schloss Thun kunnen zien en de Thunersee als een grijze spiegel. Vandaag hingen de wolken laag; daardoor leek de zon een vage witte bal, die zo van de bergen achter Interlaken zou kunnen stuiteren.

Marta's adem kwam als stoomwolkjes uit haar mond. Terwijl ze luisterde naar Rosies mijmeringen over Arik, sprongen haar de tranen in de ogen. Haar vriendin kende geen zorgen. Het enige waarover zij zich druk hoefde te maken, was de vraag of Arik haar wel of niet aardig vond. Marta klemde haar lippen op elkaar en deed haar best om niet jaloers te zijn. Misschien had vader wel gelijk. Rosie en zij zouden nog een poosje vriendinnen zijn, maar dan zou het standsverschil een muur tussen hen optrekken. Marta werkte nu voor de familie Gilgan. Ze was niet langer de vriendin die op visite kwam, die thee kwam drinken of een praatje kwam maken, voor wie Rosies moeder anijskoekjes op een zilveren schaalje legde en warme chocolademelk inschonk in mooie porseleinen kopjes. Alles stond op het punt te veranderen, en dat vond Marta onverdraaglijk.

Nu vader haar van school had gehaald, zou ze alleen maar geschikt zijn om als dienstmeisje te werken of als oppas voor andermans jengelende baby. Ze zou moeder kunnen helpen met het naaien van jurken; maar moeder verdiende zo weinig geld terwijl ze zo veel uren werkte voor mensen als Frau Keller, die perfectie verwachtte voor een hongerloon. En moeder zag

nooit een frank terug van wat ze verdiende. Vader beheerde het geld en klaagde bitter dat ze zo weinig hadden, hoewel er altijd genoeg geld was voor bier.

Rosie sloeg een arm om Marta's schouders. 'Kijk niet zo bedroefd.'

Marta stond abrupt op en liep een paar stappen weg. 'Herr Scholz zou me Frans leren. Ik had door kunnen gaan met Latijn. Als ik maar meer talen sprak, of zelfs maar één, dan zou ik misschien ooit een fatsoenlijke baan kunnen vinden in een goede winkel in Interlaken. Als mijn vader zijn zin krijgt, moet ik de rest van m'n leven voor andere mensen werken.' Zodra ze de bittere woorden eruit gegooid had, schaamde ze zich. Hoe durfde ze zoiets tegen Rosie te zeggen? 'Ik bedoelde het niet ondankebaar tegenover je ouders. Je moeder was vandaag zo aardig tegen me...'

'Ze houden van je alsof je hun dochter bent.'

'Omdat jij van mij gehouden hebt alsof ik je zus was.'

'Dat verandert heus niet omdat je niet meer op school zit. Ik wou dat ik van school kon gaan. Ik zou veel liever thuisblijven en mijn moeder helpen, dan feiten in m'n hoofd stampen.'

'O, Rosie.' Marta verborg haar gezicht in haar handen. 'Ik zou er alles voor over hebben gehad om door te kunnen leren, om in elk geval de middelbare school af te maken.'

'Ik kan je mijn boeken geven.'

'Ik heb nu geen tijd meer. Daar heeft m'n vader wel voor gezorgd.' Marta staarde in de verte naar de in wolken gehulde bergen, die als gevangenismuren om haar heen stonden. Haar vader was vastbesloten haar gevangen te houden. Ze was sterker en gezonder dan moeder. Ze kon sneller leren dan Hermann en Elise. Hermann zou naar de universiteit gaan. Elise zou trouwen. Marta zou thuisgehouden worden. Per slot van rekening zou er iemand het werk moeten doen als moeder dat niet meer kon.

'Ik moet naar huis. Ik moet moeder helpen.'

Terwijl ze van de berg afdaalden, pakte Rosie Marta's hand. 'Misschien laat je vader je wel verder leren als Hermann erin slaagt naar de middelbare school over te gaan.'

'Hermann zakt de volgende keer weer voor z'n examen. Hij is geen studiebol.' Maar de volgende keer zou vader háár tenminste niet de schuld kunnen geven.